

APA Stili Kaynak Gösterimi:

Akkoyun, B. (2022). Avrupa Birliği ve İşletme Politikalarının Güncel Analizi. *Malatya Turgut Özal Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 54-61.

AVRUPA BİRLİĞİ VE İŞLETME POLİTİKALARININ GÜNCEL ANALİZİ*

Dr. Öğr. Üyesi Bülent AKKOYUN**

ÖZ

Gerçekleştirilen çalışma, 2022 yılında son derece kırılgan olduğu açığa çıkan dünya ekonomisinin içinden geçilen süreçte bağlı olduğu dinamikleri göz önünde bulundurmakla birlikte ezberlerin ötesinde bir bakış açısı sunarak, Avrupa Birliği'nin işletmecilik yapısını ve Türkiye'ye olan etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Kapsamı işletme, ekonomi, siyaset ve sosyoloji bilimlerinden oluşan çalışmanın, geniş yelpazede ele alınan Avrupa Birliği'nin İşletme Politikaları ve Ülkemize olan yansımaları aynı zamanda güncel olay ve bilgilere yer verdiğinden işletme bilimi adına özgün bir değer yaratmasının yanı sıra, yatırım ve günceli takip etmek isteyen camialardan reel piyasa ve akademi alanında kaynak ve literatür de teşkil etmesinden ötürü de yaygın bir etki yarattığı ifade edilebilir. İkinci dünya savaşı sonrası uzun bir yolculuğun sonunda Avrupa Birliği'nin içine düştüğü zor durumun, Türkiye açısından küçük çapta olumsuzlukların ötesinde olumlu ve avantajlı sonuçlarının belirdiği ve yakın gelecekte konu ile ilgili kazanımların artacağı öngörülmektedir. Avrupa Birliği'nin 21. yüzyıl başlarından itibaren henüz ilk çeyreği tamamlanmadan yüzleşmek zorunda kaldığı küresel krizler karşısında göstermiş olduğu zayıf direnç ve içine sürüklenmekten kaçınmadığı kötü durum karşısında sağlam bir yapıya kavuşamadığı, kırılganlık gösterdiği ve Türkiye'nin gücü, onayı ve yardımı olmadan ekonomi ve işletme dünyasının büyük riskler taşıdığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: AB, Lizbon Stratejisi, Avrupa 2020 Stratejisi, Yenilenen Avrupa Stratejisi

JEL Kodları: F53, M10, M21

CURRENT ANALYSIS OF EUROPEAN UNION AND BUSINESS POLICIES

ABSTRACT

The study aims to analyze the business structure of the European Union and its effects on Turkey, by presenting a perspective beyond memorization, while considering the dynamics of the world economy, which was revealed to be extremely fragile in 2022. The scope of the study, which consists of business, economics, political and sociological sciences, creates a unique value for business science, as it also includes current events and information on the European Union's Business Policies and our country. It can be stated that it has a widespread effect, since it also constitutes a source and literature in the real market and academia from the communities. At the end of a long journey after the second world war, it is predicted that the difficult situation that the European Union has fallen into will have positive and advantageous results for Turkey, beyond the small-scale negativities, and that the gains related to the subject will increase in the near future. The weak resistance of the European Union in the face of the global crises that it had to face since the beginning of the 21st century, before the first quarter was completed, and in the face of the bad situation it could not avoid being dragged into, it could not regain a solid structure, showed fragility, and without the power, approval and help of Turkey, the economy and business It has been observed that the world carries great risks.

Keywords: European Union, Lisbon Strategy, Europe 2020 Strategy, Renewed European Strategy

JEL Codes: F53, M10, M21

* Derleme (Review), Gönderilme Tarihi (Received): 28/03/2022, Kabul Tarihi (Accepted): 21/04/2022, iThenticate Benzerlik Oranı:%6

**Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Malatya/TÜRKİYE, bulent.akkoyun@ozal.edu.tr,
ORCID: 0000-0003-4271-6974

1. GİRİŞ

Uluslararası ekonomik birleşmelerde amaç, taraflar arasında kazancı artırmak üzere karşılıklı olarak ticaret başta olmak üzere diğer ekonomik ilişkileri serbestleştirmektir. Konuya bu minvalden bakıldığında, sanayileşmek adına teknoloji ithalatını ihracat ile finanse ederek sağlıklı bir atılım peşinde olan ülkelerin, maliyetlerini düşürebilmek adına yeni piyasalara ihtiyaç duyan diğerleri ile kazan-kazan çerçevesinde oluşturdukları birleşmelerin en bariz örneklerinden olan Avrupa Birliği, zaman ilerledikçe sadece ekonomik olarak değil, aynı zamanda politik, siyasi ve askeri birleşmeler sonrası Avrupa Birliği Devletlerini oluşturmak yolunda ilerlemişlerdir. Ancak, kültürel, siyasi, politik ve ekonomik birikiminin olmasına rağmen, askeri yatırımlarına uzunca bir süre sırtını dönen Avrupa Birliği üye devletlerinin, geline nokta en büyük rakibi tarafından stratejik bir askeri hamle ile ekonomik girdileri üzerinden işletmecilik sisteminin büyük yara aldığı ve dağılmanın eşiğine geldiği belirtilebilir. Diğer taraftan, enerji politikalarında uzun vadeli öngörüsüzlükten kaynaklanan stratejik hatalar nedeniyle enerjide kaynak çeşitlendirmesine gidilmemesi ve yine enerji temininde tek kaynağa bağımlı hale gelmeleri sonucunda her krizde yükselen enerji maliyetlerine katlanmak zorunda kalmaları da ekonomilerinin dinamosu sayılabilecek işletmelerini üretimi durdurmaya zorladığı gözlemlenmiştir.

2008 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen küresel finans krizinin Avrupa devletlerini de fazlasıyla etkilediği ve iflasını açıklayan Yunanistan ve iflasın kıyısında gördüğü destek sonucu ayakta kalan İtalya örneklerinin Avrupa Birliği üye devletlerinin esasında göründükleri kadar dayanıklı olmadıklarını ortaya çıkarmıştır. Kapanan işletmeler, işsiz kalan insanlar ve toplumda meydana gelen kırılmalar, Avrupa Birliği üye ülkelerinin bir arada kalmalarının güçleştiğini göstermektedir.

2011 yılında Suriye'de patlak veren iç savaş ve sonrasında öncelikle Türkiye ve çevre ülkelere başlayan göç dalgalarının 2015 yılına gelindiğinde Avrupa'yı hedef alması ve akabinde Avrupa'ya yayılan mültecilerin birliğe bir tehdit olarak algılanması sonucunda Avrupa Birliği'nin kabul ettiği "İnsan Hakları Sözleşmesi" ve kendi değerleri ile ters düştüğü gözlemlenmiştir. Kendi içinde görüş ayrılıkları sonucunda ırkçılığın risk olmaktan çıkarak şiddet eylemlerine döküldüğü ve bu eylemlerin sıklaştığı, eş zamanlı olarak Avrupa'da meydana gelen terör saldırıları sonucunda ırkçılığın zirve yaptığı uluslararası kurumlar tarafından kayıt altına alınmıştır. Bu durumun ekonomi ve işletme dünyasına iz düşümlerinden ilki KOBİ olarak nitelenen iş dünyasına tahsis edilecek bütçelerin karşılaşılan krizden dolayı düşmesi ve ikinci olarak uzunca süre devam eden iç savaşlardan, ırkçılık ve risklerden ötürü işletmelerin Pazar paylarının azalması olarak açığa çıkmaktadır.

2016 yılında Birleşik Krallık'ta gerçekleştirilen referandumda alınan karar sonrası yapılan görüşmelerin akabinde 2020 yılında İngiltere'nin Avrupa Birliğinden ayrılması, bir başka krizi açığa çıkartmakta ve birliğin imajı ve geleceği açısından sorunların artacağını düşündürmektedir.

2020 yılında pandemik salgın nedeniyle ülkelerin kapanması sonrası meydana gelen koordinasyon eksikliğinden kaynaklanan nakliye sorunları da yine işletmeler açısından ayrı bir sorunu açığa çıkartmaktadır.

2022 yılında pandeminin azalan etkilerinden sonra normale dönmesi beklenen piyasaları bu defa Avrupa'da patlak veren savaş sonrası meydana gelen enerji maliyetlerindeki yüksek artışın etkilediği ve bir çok işletmenin kapanmasına veya üretimi durdurmasına neden olduğu gözlemlenmiştir. Hazırlıksız yakalanan bu durum, Avrupa Birliği üye ülkelerinin krizler karşısında hazırlıklı olmadıklarını ve dirençlerinin yetersiz olduğunu açığa çıkartmaktadır. Birliğin varlığını tehlikeye attıklarını düşündükleri ve birlik için bir tehdit olarak gördükleri ülkeye askeri yapılanmaları olmadığı için karşı çıkamamanın yanı sıra, yaptırım kartını devreye alamayan birliğin, bunu yapamamalarının sebebinin kendilerine tehdit olarak gördükleri ülkeye enerji bağımlılığı bulunmalarından kaynaklandığı ifade edilebilir. Bu derece stratejik hataların varlığı birlik açısından düşünüldüğünde vizyon eksikliğinden ve lidersizlikten kaynaklandığı ileri sürülebilir. Bu durumun işletme dünyasındaki iz düşümünü artan enerji maliyetlerinde ve Avrupa

Birliği üye ülkelerinin gıda tedarikinde en üst sırada yer alan iki ülkenin de savaşta olması nedeniyle yaşanması kaçınılmaz olan tedarik krizinde görülebileceği açıkça ifade edilebilir. Enerji kaynaklarında meydana gelen artış sonrası nakliye işletmelerinin düştüğü bu zor duruma ilave olarak gıda tedarikinde yaşanacak aksaklığın eklenmesi sonucunda Avrupa Birliği üye ülkelerini ve işletme dünyasını zor günlerin beklediği ileri sürülebilir.

Esasında her beş kriz karşısında Avrupa Birliği üye devletlerinin içerisine düştüğü durumun ekonomi ve işletme dünyasındaki iz düşümü, Lizbon ve Avrupa 2020 stratejilerinde koymuş oldukları hedeflerin uzağında kalmalarında açığa çıkmaktadır. Devamlı revize edilmeye çalışılan programlar ile büyük projelerin başarılı olma şanslarının hem maliyetleri altından kalkılamayacak kadar artırdığı ve hem de projeyi başarısızlık ile sonuçlandırarak zamansal hatalara ve gecikmelere götüreceği ve bu durumun ülkelerin dinamosu olan işletmeleri belirsizlikler, güven eksiklikleri, üretim ve işletim maliyetleri üzerinden olumsuz etkileyeceği ifade edilebilir.

2. AVRUPA BİRLİĞİ İŞLETME POLİTİKALARI ve TÜRKİYE' ye YANSIMALARI

Avrupa Birliği ile ilgili olayların etrafında ve uzağındaki pek çok ülkeyi, özellikle de Türkiye'yi etkilediği göz önüne alındığında Avrupa Birliği'nin kuruluşundan günümüze gelene kadar geçirdiği evrelerin anlaşılması önem taşımaktadır.

2.1. Avrupa Birliği'nin Varoluş Süreci

İkinci Dünya Savaşı sonrasında taraflar arasında kalıcı barışı sağlamak ve savaşın vaz geçilmez kaynakları arasında olan kömür ve çelik madenlerinin çıkartılması ve işlenmesini uluslar üstü bir kurum tasarlayarak ve kontrol altında tutarak Avrupa'da barışı tesis etmeye çalışılan Schuman Deklarasyonu sonucunda Belçika, Federal Almanya, Lüksemburg, Fransa, İtalya ve Hollanda arasında 1951 yılında "**Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu**" kurulmuştur.

Sonrasında, bu birliğin getirdiği avantajlardan esinle aynı devletler arasında mal, hizmet, sermaye ve işgücü dolaşımının bulunduğu ortak bir pazar oluşturmak adına 1957 yılında Roma Antlaşması imzalanarak "**Avrupa Ekonomik Topluluğu**"nun (AET) kurulduğu ve ekonomik bir birliğin de ötesinde anlaşılabilirlik temelinde siyasi bir birliğin hayal edildiği de ifade edilebilir.

Akabinde ileride sorunların kaynağını oluşturma potansiyelinden hareket ile nükleer enerjinin barışçıl bir biçimde ve güvenlik esası çerçevesinde kullanılmasını kontrol altında tutmak için aynı devletler topluluğu yine Roma Antlaşması'nın yürürlüğe girdiği tarih olan 01 Ocak 1958'de "**Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu**"nu kurmuşlardır.

Geçen süre içerisinde uyum sağlandığını görev 6 devlet bu defa 1965 yılında "**Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu**", "**Avrupa Ekonomik Topluluğu**" ve "**Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu**"nu (Üç topluluğu) birleştirerek Füzyon (Birleşme) Antlaşması ile "**Avrupa Toplulukları**"nı meydana getirerek, aynı ad ile anılmaya başlanmışlardır.

Ham maddenin dışında, işlenmiş mallar için gümrük vergilerinin kaldırılması sonucunda 1968 yılında Avrupa Toplulukları arasında "**Gümrük Birliği**" imzalanarak hayata geçirilmiştir.

Avrupa Topluluklarının başarısı ve istikrarı sonucunda 1973 yılında İngiltere Danimarka ve İrlanda; 1981 yılında Yunanistan; 1986 yılında ise İspanya ve Portekiz'in katılımıyla Topluluk 12 üyeli bir yapıya kavuşmuştur.

Avrupa Toplulukları arasında ekonomik engelleri ortadan kaldırarak uyumu artırmak amacıyla yanısıra, Avrupa Politik İşbirliği'nin ortaya konulduğu "**Avrupa Tek Senedi**" 1986 yılında imza altına alınmıştır.

Avrupa Birliğinin oluşumunda önemli bir antlaşma olan **Maastricht Antlaşması** 1993 yılında yürürlüğe girmesiyle birliğin Avrupa Toplulukları, Ortak Dışişleri Güvenlik Politikası ile Adalet ve İçişleri'nden oluşan üçlü yapıya kavuştuğu ifade edilebilir.

1995 yılında Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in katılımıyla üye sayısı 15'e çıkan Avrupa Toplulukları 2002 yılı başlarında ortak para birimi olan **Avro'ya geçerek** birliği pekiştirmek adına önemli bir eşiği geçmişlerdir.

Topluluğa üye devletlerin uyumu ve başarısı yeni katılımları tetikleyerek 2004 yılında 10 ülkenin daha katılımını sağlamıştır. Çek Cumhuriyeti, Malta, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Macaristan, Estonya, Polonya, Letonya, Slovakya, Litvanya ve Slovenya'nın topluluğa katılımlarıyla üye sayısı 25'e, sonrasında ise 2007'de Romanya ve Bulgaristan; 2013 yılında ise Hırvatistan'ın üyeliği ile Avrupa Toplulukları 28 üyeli bir yapıya kavuşmuştur. Sonrasında 2020 yılında **Bretix** (Birlikten ayrılmanın oylandığı referandum) sonucu İngiltere'nin Avrupa Birliğinden ayrılmasının sonucu üye sayısının 27'ye düştüğü görülmüştür.

2.2. Avrupa Birliği Stratejilerinde İşletme ve Sanayi Politikaları

Avrupa Topluluklarının yapısal anlamda son antlaşması, 2007 yılında imza altına alınmasına karşın 2009 yılında yürürlüğe giren **Lizbon Antlaşmasıdır**. Bu antlaşma ile üye devletler arasındaki tikanıklıkların giderilmesi, demokratik ve etkili bir yapıya kavuşması hedeflenmiştir.

2.2.1. Lizbon Stratejisi

Ekonomik ağırlığı olan Lizbon Stratejisi, Portekiz'in dönem başkanlığı sırasında 2000 tarihinde Lizbon'da gerçekleştirilen Avrupa Zirvesi'nde onaylanmış ve deklare edilmiştir (World Economic Form, 2008; 1). Bu strateji ile hedeflenenin, ekonomik, sosyal ve çevresel alanlarda, 2010 yılına kadar geçecek süreç içerisinde rekabet açısından güçlü, dinamik bilgi sistemlerini ekonomik alanda kullanarak daha çok istihdam ve sosyal refahın artırılmasını da içeren sürdürülebilir büyüme oranını yakalamakla birlikte iklim değişikliği ve küresel ısınma gibi çevre sorunları ile yüzleşen bir Avrupa olarak ifade edilmektedir (Çapanoğlu, 2014; 40).

Yeni dünya düzeni, işgücü verimliliğindeki değişim, Ar-Ge harcamalarının yetersizliği ve yaşlı nüfusun artması gibi kriterlerde Avrupa'nın Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve Güney Kore gibi ülkelerin gerisinde kalmasının raporun özünü oluşturduğu belirtilebilir. Lizbon stratejisi ile belirlenen süre geçtiğinde hedeflerinin büyük bir kısmına ulaşamadığı görülmüştür. Bu duruma sebep olan faktörlerin ilki AB üye ülkeleri içerisindeki strateji kapsamındaki görevlerin dağılımındaki muğlaklık ve "Açık Koordinasyon Yöntemi"nin uygulanmasındaki aksaklıkların olduğu ifade edilebilir. Lizbon stratejisi onaylandığı sırada 15 olan AB üye sayısının sürecin sonuna gelindiğinde 27'ye yükselmesi ve üye ülkeler arasındaki sosyal refah seviyesinde görülen farklılıklar bir diğer faktör olarak nitelenebilir. Son olarak, ABD'de başlayarak bütün dünyayı etkisi altına alan küresel finans krizinin 2009 yılında Avrupa Birliği'ndeki etkisi sonucunda GSYH'da meydana gelen %4,5'lik azalmanın olduğu da belirtilmelidir (Dura vd. 2015; 543; Çapanoğlu, 2014; 25).

Stratejik hedefler bakımından belirlenen nihai endeks, bilgi toplumu, inovasyon ve ar-ge, liberalizasyon, ağ endüstrileri, finansal hizmetler, yatırım ortamı, sosyal içerme ve sürdürülebilir kalkınma gibi Lizbon endeksleri kıstas alındığında bazı Avrupa Birliği üye devletlerinin ABD ve diğer gelişmiş ülkelere daha iyi olmasına rağmen genel tabloda AB'nin ortalama değerlerinin hedefleri tutmamasının, Avrupa 2020 Stratejisinin geliştirilmesi ile sonuçlandığı ifade edilebilir (World Economic Form, 2010; 9).

2.2.2. Avrupa 2020 Stratejisi

Avrupa Konseyi tarafından 2010 tarihinde kabul edilerek deklare edilen Avrupa 2020 Stratejisi ile belirlenen bilgi ve yenilikçilik temelinde bir ekonomi için akıllı büyüme; çevreci ve rekabetçi bir ekonomi yolunda üretim faktörlerinin daha verimli kullanılması adına sürdürülebilir büyüme ve sosyal ve bölgesel uyum içerisinde istihdam oranı yüksek bir ekonomik dönüşüm için kapsayıcı büyüme öncelikleri ile iklim ve enerji, istihdam, sosyal içerme, eğitim ve ar-ge alanlarında birbirlerini destekleyecek hedeflerin ortaya konulduğu ifade edilmektedir (European Commission, 2010; 1). 2008 yılında ABD'de patlak veren küresel mali krizin 2009 yılından

İtibaren Avrupa Birliği üye ülkelerinde etkilerinin görülmeye başlanması sonucunda Yunanistan ve İtalya gibi bazı ülkelerin yüksek borç krizini atlatabilmeyi birlikten yüklü miktarda borçlanması, Lizbon Stratejisinin başarısızlık ile sonuçlanmasından kalan iç sorunların yanı sıra; küresel finans krizinin etkileri ile başa çıkabilecek politikaların da hayata geçirilmesini Avrupa 2020 Stratejisinin sorumluluğuna dahil ettiği görülmüştür. Bu neden ile Avrupa 2020 Stratejisinin bir önceki Lizbon Stratejisinden çok daha geniş kapsamlı olduğu belirtilebilir. Bu defa Avrupa Birliğinin belirlediği stratejik hedefleri gerçekleştirebilmek adına almış oldukları önlemleri 7 başlık altında topladığı gözlemlenmiştir. Bu önlemler, “yenilikçilik birliği”, “hareket halindeki gençlik”, “dijital gündem”, “küreselleşme çağı için entegre sanayi politikası”, “kaynakları daha verimli kullanan Avrupa”, “yeni beceriler ve işler için gündem” ve “yoksulluğa karşı Avrupa platformu” şeklinde ifade edilmektedir (European Union, 2015; 15).

Geçen 10 yıl içerisinde 3 büyük kriz ile yüzleşen Avrupa Birliği'nin Lizbon Stratejisinde olduğu gibi bu defa da hedeflerine ulaşmanın ötesinde bulunduğu noktadan daha geriye düştüğü değerlendirilmektedir. Suriye iç savaşı nedeniyle mülteci krizi, Brexit ile İngiltere'nin birlikte ayrılması ve pandemi krizi ile ekonomik, kültürel ve siyasal olarak zor bir dönem geçiren Avrupa Birliği'nin 2020 Stratejilerinde belirlediği hedeflerin uzağına düşmesi sebebiyle yeniden strateji belirleme çalışmalarında bulunduğu görülmüştür. Ancak, 2022 yılında meydana gelen Ukrayna ve Rusya arasındaki savaşın daha şimdiden Avrupa Birliği'nin belirlemiş olduğu Stratejilerin hayata geçirilmesini imkansız kıldığı ifade edilebilir.

2.2.3. Avrupa Yenilenen Ticaret Stratejisi

Böylece Avrupa Komisyonu'nun yenilenen ticaret stratejisini gözden geçirerek ve revize ederek “Açık Stratejik Özerklik” adı altında 2021 yılında deklare etmiştir. Bu strateji, iç ve dış politika araçlarını birlikte kullanmayı öngörerek Avrupa Birliği'nin liderlik ve angajman temelinde seçimlerde bulunarak dış dünyayı şekillendirirken, bir yandan da stratejik öncelik ve menfaatleri ile değerlerini yansıtmayı ifade etmektedir. Avrupa Birliği'nin iyi işleyen alternatifleri bulunan ve sürdürülebilir küresel tedarik zinciri sayesinde açık ve adil ticaret yapma taahhüdünü ifade eden “açıklık” kavramına dayanan “Açık Stratejik Özerklik” kavramının açıklık, sürdürülebilirlik ve adalet ve üçüncü olarak girişimcilik kuralları temelinde dayanışma olmak üzere üç sütun üzerinde durduğu belirtilebilir. Strateji kapsamında oluşturulan jeopolitik komisyonun, yenilenen ticaret politikasında birliğin jeopolitik menfaatlerini korumak için ABD, Çin ve Afrika ülkeleri ile ilişkilerini güçlendirmesi ve derinleştirmesi gerektiği ifade edilmiştir (European Union, 2015).

Diğer taraftan Avrupa Birliği'nin yeni ticaret stratejisinde dikkat çeken bir nokta, koronavirüsün etkilerinin geçmesiyle birlikte tedarik zincirlerinin eskisinden daha sistemli ve dayanıklı bir şekilde dönüştürülmesi amacıyla üretim ve yatırım unsurlarının alternatif olarak yakın coğrafyalara kaydırılabileceğinin vurgulanmasıdır. Bu anlamda direkt olarak ifade edilmese de, alternatifler arasından bu konuma en uygun ülkenin Türkiye olduğunu açıkça ifade edilebilir.

Bununla birlikte gerekli adımların atılması ve şartların sağlanması durumunda Türkiye ile ticari ve ekonomik ilişkilerin de geliştirilmek istendiği net olarak belirtilmiştir. Bu durum, müzakereler adına Avrupa Konseyine yetki için atıldığı şeklinde yorumlanabilir. Süreç için karar alındığı takdirde, Avrupa Birliği'nin yenilenen ticaret stratejisinde yeşil ve dijital dönüşüme vermiş olduğu önemin Türkiye'den de bekleneceği ve uyum için çalışmaların gerçekleştirilmesinin isteneceği açıkça belirtilmelidir.

Son on yılda Türkiye'nin bilhassa yeşil enerji olarak adlandırılan alana ve devlet kurumları da dahil edilerek dijital dönüşüme ayırdığı zaman ve gerçekleştirilen çalışmalar Türkiye'nin elini güçlendiren materyaller arasında yer almaktadır. Türkiye'nin enerji ihtiyacını karşılamak üzere geliştirdiği projeler arasında özellikle rüzgar enerjisinden ve güneş enerjisinden yararlanmak üzere geliştirilen projelerin ön sıralarda yer almaktadır. Hatta dünyanın 2. en büyük güneş enerji panellerinin üretildiği tesislerin Türkiye'de bulunduğu ve yerli imkanlar ile kurulduğu da ifade edilebilir.

2.3. Türkiye'nin Avrupa Birliği Süreci

Bununla birlikte Avrupa Birliği'nin temellerinin atıldığı yıllardan günümüze Türkiye'nin de bu topluluğa ve sonrasında birliğe katılmak için temelde gümrük birliğinin getirdiği avantajlar, yeni pazarlar elde etme, yatırım fonlarından yararlanma ve uzun vadede gerçekleşeceği düşünülen Avrupa Birleşik Devletleri'nde yer alma gibi nedenlerle süreç dahilinde ısrarlı çalışmaları bulunmaktadır (Dura vd. 2015; 570). Kazan-kazan çerçevesinde Avrupa Birliği'nin de Türkiye'yi topluluğa/birliğe davet için nedenlerinin bulunduğu ifade edilebilir. Topluluğun Türkiye motivasyonlarından ilki, tamamen coğrafyasından kaynaklı stratejik konumun; ikinci olarak da Asya Türk Cumhuriyetlerine bağları ve yakınlığından dolayı siyasi stratejik değerinin olduğu belirtilebilir (Balkır ve Williams 1996; 137-188).

Türkiye açısından sürecin 1959 yazında Türkiye'nin **Avrupa Ekonomik Topluluğuna (AET) ortaklık başvurusu** ile başladığı ve başvurunun 1963 yılında imzalanan ve 1964 yılında yürürlüğe girerek AET ile ortaklık yaratan Ankara Anlaşması ile kabul edildiği ifade edilebilir.

1970 yılında imzalanan **katma protokol** ile hazırlık süreci tamamlanarak gümrük birliğine kadar olan sürece dair yol haritasının belirlendiği kayıtlara geçmiştir.

Akabinde Türkiye **Ankara Anlaşmasında** belirtilen süreci tamamlamadan 1987'de Avrupa Topluluğuna tam üyelik başvurusunda bulunmuş ve topluluk tarafından 1989 yılında başvurunun henüz kabul edilemeyeceği belirtilerek bazı öneriler ifade edilmiştir.

Sonrasında Ankara Anlaşmasında belirtilen süreç tamamlanarak 1995 yılında alınan karar ile 1996 yılında Avrupa Birliği ve Türkiye arasında **Gümrük Birliğinin** yürürlüğe girdiği ve ortaklık aşamasında son döneme geçildiği görülmüştür.

Avrupa Birliği ve Türkiye arasında ortaklık ilişkilerinin en önemli tarihini hiç şüphesiz 1999 yılında Helsinki zirvesinde **kabul gören Türkiye'nin Avrupa Birliği Adaylık Başvurusunun** oluşturduğu ifade edilebilir. Bu sayede Türkiye için de diğer üyelere olduğu gibi "**Katılım Ortaklığı Belgesi**" düzenlenerek 2001 yılında onay alınmasıyla birlikte sürecin başladığı görülmüştür.

"Katılım Ortaklığı Belgesi"nin topluluk tarafından 2003, 2005, 2006 ve 2008 yıllarında tekrardan değerlendirilmeye alınmasına karşın Türkiye tarafından 2003, 2005 ve 2008 yıllarında revize edildiği gözlemlenmiştir. Böylece müzakerelerin açılması için ön şart olan siyasi kriterlerin karşılanması amaçlanmıştır. Bu anlamda 2002 ve 2004 yılları arasında 8 ayrı uyum paketinin TBMM'de kabul edildiğinin kayıtlara geçtiği görülmüştür.

En nihayetinde sürecin en önemli aşamalarından biri olma özelliği taşıyan **müzakerelerin açılması**, Aralık 2004'te Brüksel Zirvesinde alınan karar ile siyasi kriterlerin karşılandığı belirtilerek 2005 yılında yürürlüğe alınmasıyla ve Lüksemburg'da gerçekleştirilen Hükümetler arası Konferans ile tarihin sayfalarına kayıt altına alındığı görülmüştür.

İlerleyen süreçte müzakerelerde toplamda 35 fasıldan (Başlık) günümüze kadar **16 başlık açılmasına** rağmen bir takım ülkelerin ve Kıbrıs sorununun ileri sürülerek çalışmaların sekteye uğratılmaya çalışıldığı ifade edilebilir. 2006-2010 yılları arasında 13 fasılın müzakere için açıldığı ancak 2010-2013 yılları arasında sadece 1 fasılın açıldığı gözlemlenmiştir.

2016 yılında Avrupa Birliği ve Türkiye arasında imzalanmam **Mülteci Anlaşması** ile müzakerelerin hız kazanması ve Avrupa'da vizesiz seyahatin amaçlandığı fakat Türkiye'de yaşanan 15 Temmuz tarihli kalkışmanın failleri ve sorumlularının Avrupa'ya sığınması ve Avrupa Birliği üye ülkelerinin bu durumun finansman ve siyasi destek ayağında yer almalarından ötürü müzakerelerin Türkiye'nin inisiyatifi ile başlayarak karşılıklı olarak askıya alındığı ifade edilebilir. Bu durumun iktisadi ve ekonomik olarak her ölçekten işletmeler üzerinde kredi derecelendirme kuruluşları, borsa ve bankacılık sistemleri ile para piyasaları araçları ile etkileri görülmüş olmakla birlikte, özellikle 2010'lu yıllardan itibaren Türkiye'nin gerçekleştirmiş olduğu

farklı alanlardaki reformlar ve yüksek büyüme rakamları sayesinde geliştirdiği politikalarda hedeflerine ulaştığı belirtilebilir.

Türkiye'nin gelinen noktada uluslararası alanda prestij ve saygınlık kazanarak jeostratejik konumunun ve geliştirdiği dış politikalar sayesinde bir enerji üssü haline gelerek kazandığı avantajın yanı sıra Asya, Avrupa, Amerika ve Afrika ana kıtalarında geliştirdiği kazan-kazan temelinde ikili ilişkiler ile de yeni pazarlar ve ortaklıklar oluşturarak işletme dünyasına yeni ufuklar açtığı ifade edilebilir (Altan, 2021; 4). Buna karşın Avrupa Birliği'nden kapmaların başladığı, işletmelerin kredi ve devlet desteği ile ayakta kalarak hazırı tükettiği, enerji ve gıda tedarikinde yaşanan sorunlara lojistik alanında ortaya çıkan problemlilerin eklenmesiyle daha da zor günlerin birliği beklediği net bir şekilde ifade edilebilir. Türkiye'nin AET adaylık başvurusundan yakın geçmişe kadar Avrupa'ya gerçekleştirmiş olduğu başvuru ve ziyaretlerin ardından son dönemde rollerin değiştiğini ve neredeyse bütün AB üye ülkelerinin Ankara ziyaretlerinin gerçekleşmesinin bir anlamı olduğu özellikle belirtilmesi gereken bir konudur.

3. SONUÇ

Avrupa'nın birlik olma hayalleri, bu uğurda gerçekleştirmiş oldukları çalışma ve çabaları ile birlikte geliştirdikleri stratejiler, sadece kendi coğrafyasını değil, başta Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Rusya, Türkiye ve birçok ülkeyi etkilemektedir. Kökenleri itibariyle sosyolojik farklılıklara sahip Avrupa devletlerinin dünyaya yayılmış pek çok ülke ile kültürel ve siyasi bağları bulunmaktadır. Yaşam standartları ve ekonomik hacimleri dünya ortalamasının üzerinde olan Avrupa ülkelerinin oluşturacağı ekonomik ve siyasi birleşmeler, işletme dünyası adına yeni fırsat ve yeni pazarlar anlamına gelirken, gelişmiş ve sanayisi ileri olan diğer ülkeler için ise tehdit olarak algılanabilirler. Avrupa'nın en son geliştirdiği yeni ticaret stratejisinde özellikle Çin ile ticari ilişkilere atıfta bulunularak önemine dikkat çekilmek istenilmiştir. 2020 yılında AB'nin Çin ile ticari hacmi 709 milyar dolar ile ABD ile olan (671 milyar dolar) ticaret hacmini geçmiştir (www.bbc.com). Aynı şekilde Çin ile ABD arasındaki ticaret hacmi 658 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Çin, ABD'ye 506 milyar dolar ihracat gerçekleştirirken 151 milyar dolar ithalat gerçekleştirmiştir (www.trthaber.com). Bununla birlikte, 2020'de gerçekleştirilen müzakereler sonucunda AB-Çin Kapsamlı Yatırım Anlaşması'nda (CAI) AB, Çin ile ticari ilişkilerini piyasa erişimi, eşit şartların sağlanması ve sürdürülebilir kalkınma vaatleri çizgisinde tutacağını belirtmiştir. Böyle bir durum karşısında ABD'nin en büyük ticari ve askeri rakibi olan Çin söz konusu olduğunda Avrupa Birliği denge unsuru olmaktadır. AB ve Çin arasındaki stratejik işbirliğinin ABD tarafından mutlak suretle tehdit olarak algılanacağı açıkça ifade edilebilir. Ekonomik olarak Çin'in ABD'yi 2030 yılında yakalayacağı (www.borsagundem.com) ve askeri alanda 2050 yılında üstünlük kuracağını kuvvetli ihtimal dahilinde olduğu ifade edilmiştir. ABD'nin en yakın rakibi Çin'i tehlike alanından çıkartmak adına en basit şekliyle ticaret hacmini düşürerek ve enerji yollarını sekteye uğratarak gerçekleştirmesi ihtimal dahilindedir. Bu açıdan bakıldığında Avrupa Birliği'nin son on beş yılda karşılaştığı krizlerin ortasında kalmasının nedeni de açığa çıkmaktadır. Yani, hem siyasal, politik ve ekonomik açıdan tehdit olan AB'nin hem de ekonomik ve askeri anlamda bir tehdit olan Çin'in günümüzde gelinen noktada ABD için artık tehdit bölgesinden uzaklaşmaya başladıkları görülebilir. Zira, AB'nin içerisinde bulunduğu enerji, mülteci, Ukrayna-Rusya savaşı ve gıda tedarikinde karşılaştığı krizler karşısında yakın zamanda dağılacağı ve eski refah dönemlerinden uzaklaşacağı öngörülmektedir. Bu durumun AB'nin doğrudan ticari ortağı olan Çin'i de sıkıntıya çekeceği belirtilebilir. Dış ticaret hacminde ilk sırada yer alan AB'nin gerilemesi, Çin ile olan ticaretinin de gerilemesi sonucunu doğurabilir.

Tam da bu aşamada gerek jeostratejik konumu ve gerçekleştirmiş olduğu atılımlar gerek çevresi ile kültürel, politik ve ekonomik bağlarının bulunması sebebiyle Türkiye ön plana çıkmaktadır. Rusya'nın Ukrayna ile savaşta olması sebebiyle kuzey ticaret yollarının Türkiye'ye kayması, Rusya'nın yaptırımlara tabi olması sebebiyle, barındırdığı yabancı sermayenin Türkiye'ye yerli işletmeler ile ortaklıklar kurma yoluyla veya yatırımlar ile taşınmaya başlaması, Avrupa'nın şiddetle ihtiyaç duyduğu enerji nakil güzergahının Türkiye'den geçmesi ve yeni projelerin düşünülmesi, Akdeniz ve Karadeniz havzalarında bulunan doğalgaz ve petrol rezervleri vb.

durumlar Türkiye'yi eşsiz bir noktaya taşımaktadır. Bütün anılan avantajlı durumların Türkiye'deki üretim, hizmet veya satış yapan işletmeler üzerinde olumlu etkilerinin bulunduğu da ifade edilebilir. Bütün bu durumların yanı sıra, AB-Türkiye arasındaki rollerin değişmeye başladığı da açıkça ifade edilebilir. Gerek enerji sorunlarını çözebilmek adına gerek ortak bir ordularının bulunmayışından ötürü bütün tehditlere açık olmalarından dolayı bir arayış içerisinde olan AB liderlerinin gün aşırı Türkiye'ye geldikleri gözlemlenebilir. Bunda, her geçen gün dış ticaret hacmi artan, büyük altyapı projelerini hayata geçiren, savunma, enerji ve ulaştırma sanayinde büyük atılımlar yapan, özellikle kriz anlarında KOBİ'lerini kredi ve hibeler ile destekleyerek koruyan, yeni yatırımları teşvik eden bir Türkiye'nin etkili olduğu ifade edilebilir.

Bütün yapılan açıklamalar doğrultusunda, işletme ve finans dünyasında işlemde bulunacakların değişen dengelere, ticaret yollarına, yeni ticari merkezlere, istihdam yaratacak büyük enerji projelerine odaklanmaları gerekmektedir. Akademik camianın, yeni kurulan dünya düzeninde yer alan az sayıdaki ülkelerden biri olan Türkiye'nin üstleneceği rol ve bölgesel konumu için gerçekleştirilmesi gereken çalışmalar ve bulunacakları öngörüler ile katkıda bulunmaları bir gerekliliktir. Araştırmacılara, yakın gelecekte küresel gücü düşüşe geçen AB ve yükselişe geçen Türkiye'nin olası İşletme alanında açığa çıkacak fırsatların üzerine çalışma yapmaları önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Dura, C., Atik, H. ve Dumrul, C. (2015). *Avrupa Birliği Gümrük Birliği ve Türkiye*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Balkır, C., Williams, M., A. (1996). *Türkiye ve Avrupa İlişkileri*, İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- World Economic Forum. (2008). *The Lisbon Review 2008: Measuring the Europes Progress in Reform*. Genova. World Economic Forum.
- Çapanoğlu, S., G. (2014). *Sorularla AB Politikaları ve Türkiye Serisi: İşletme ve Sanayi Politikası*. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV).
- World Economic Forum. (2010). *The Lisbon Review 2010: Towards A More Competitive Europe*. Genova. World Economic Forum.
- European Commission. (2010). *Communucation from the Commission, Europe 2020: A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth*, COM (2010), Final Brussels.
- European Union, (2015). *Smarter, Greener More Inclusive: Indicators to Support The2020 Strategy*. Luxemburg.
- Avrupa Komisyonu, (2021), *Trade Policy Review - An Open, Sustainable and Assertive Trade Policy*, https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/february/tradoc_159438.pdf Erişim Tarihi: 26.03.2022
- Altan, M., Ö. (2021). *İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu*. İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV).
- BBC News Türkçe. (2021). Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56095919> (Erişim Tarihi: 27.03.2022).
- TRT Haber. (2022). Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/abdinin-dis-ticaret-acigi-rekor-seviyede-653046.html> (Erişim Tarihi: 27.03.2022).
- Borsa Gündem (2022). Erişim Adresi: <https://www.borsagundem.com/haber/cin-2030da-abdyi-gececek/1629251> (Erişim Tarihi: 27.03.2022).